

EFFEN DE WEG

NAAR

HOE MAAK JE STEMMEN VOOR
MENSEN IN ARMOEDE TOEGANKELIJK?

DE STEMBUS

Een leidraad voor lokale besturen

EFFEN DE WEG NAAR HOE MAAK JE STEMMEN VOOR MENSEN IN ARMOEDE TOEGANKELIJK? DE STEMBUS

Een leidraad voor lokale besturen

A hand holding a speech bubble and a scribble. The hand is rendered in a dark red color, reaching out from the left side of the page. It holds a light blue speech bubble in its palm and a red scribble in its fingers. The background is a white grid pattern.

INHOUD

Woord vooraf	7
Over het Netwerk tegen Armoede, de makers van deze gids	8
Over armoede	9
EFFEN DE WEG NAAR DE STEMBUS	13
Geef meer info over de uitnodigingsbrief	14
Verspreid heldere informatie langs verschillende communicatiekanalen	16
<u>Praktijkvoorbeeld:</u> Stad Halle schrijft niet-Belgen en jongeren op maat aan	17
Zorg voor gratis kinderopvang of kinderaanimitie in de buurt van stembureaus	18
Hoe zorg je voor opvang?	18
Vlot verplaatsen naar en in het stembureau	18
<u>Praktijkvoorbeeld:</u> in Oud-Heverlee gaan ze met de wind in de haren naar de stembus	19
<u>Praktijkvoorbeeld:</u> in Wichelen gaan ze niet naar het stemlokaal, maar gaat het stemlokaal naar hen	20
Niet weten is niet doen	21
Digitaal stemmen, de digitale kloof	21
Toon hoe het stemmen gaat	21
Oefening baart kunst: voorzie een testcomputer op laagdrempelige plaatsen	22
Hoe zorg je voor een oefenkans?	22
<u>Praktijkvoorbeeld:</u> van vraag naar quiz en mobiel oefenmoment	23
Ik weet er niet genoeg van om te gaan stemmen	24
Alle standpunten op een rij	24

<u>Praktijkvoorbeeld:</u>	
De Verkiezingskrant in Heemskerk	25
Wie goed luistert, spreekt beter	27
De kleine ontmoeting: politieke verkiezingscafés	27
Hoe organiseer je politieke verkiezingscafés?	27
Een politiek debat	28
Stemmen als sociaal gebeuren	29
Iedereen in de rij, alle ogen op mij	29
Samen stemmen	30
Wantrouwen en weerstand	31
Middenveldorganisaties, de slapende reuzen	
van de democratie	32
Communicatie is key	33
Toon de groep	33
<u>Praktijkvoorbeeld:</u>	
ambassadeurs in Ridderkerk	34
Laat de keuze aan hen	35
Vorm mee de identiteit	35
Vraag het aan	35
COMMUNICATIE MET HET GEMEENTEBESTUUR	37
Identificeer de drempels in de gemeente	37
Bouw een draagvlak	37
Plan de oplossing	37
WAS DEZE LEIDRAAD NUTTIG?	39
Bronnen	40

2

LUST

6

LUST

19

LUST

20

LUST

21

LUST

22

LUST

23

LUST

WOORD VOORAF

“Stem op de goeie hé”, zal minder luid klinken dit jaar. De opkomstplicht voor de lokale verkiezingen is afgeschaft. Dat zal er niet alleen voor zorgen dat er minder mensen gaan stemmen¹, maar vooral dat meer kwetsbare groepen minder gehoord worden². De kans dat mensen in armoede minder gaan stemmen is reëel. Het lokale niveau staat nochtans het dichtst bij de burgers. Waar net de beste kans ligt om te proeven van politieke participatie en burgerschap, is het dubbel zo jammer dat de weg naar de stembus steeds uitdagender wordt³. Daar wil het Netwerk tegen Armoede aan tegemoet komen met deze leidraad voor lokale besturen.

Helaas ervaren mensen in armoede verschillende drempels op weg naar de stembus. Een lokaal bestuur heeft een cruciale rol te spelen in het wegwerken van die drempels zodat iedereen maximaal de kans heeft om te gaan stemmen. Deze leidraad identificeert drempels en reikt oplossingen aan waar lokale besturen mee aan de slag kunnen. Het Netwerk tegen Armoede vertrouwt de lokale besturen dat ze die leidraad kunnen implementeren, zodat ze al hun inwoners vertegenwoordigd zien op 13 oktober 2024.

¹ Vollaard et al., 2022

² Brady et al., 1995; “De Opkomstplicht Afschaffen Is een Historische Vergissing”, 2021

³ Hajnal & Lewis, 2003

OVER HET NETWERK TEGEN ARMOEDE, DE MAKERS VAN DEZE GIDS

In het Netwerk tegen Armoede werken 61 verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen samen aan één doel: armoede en sociale uitsluiting uitbannen met en vanuit de kennis van mensen in armoede zelf. In de verenigingen staan mensen die in armoede leven centraal. Participatie is ons uitgangspunt: mensen in armoede nemen er op alle niveaus het woord en op basis van hun ervaringskennis gaan we in dialoog met beleidsmakers om zowel pijnpunten te benoemen als oplossingsvoorstellen te formuleren. De lokale verenigingen gaan actief op zoek naar mensen die in armoede leven in hun stad of gemeente, ze betrekken hen bij de werking, laten hen aan het woord en bieden hen ondersteuning. Lees meer over onze werking en beleidsvoorstellen op www.netwerktegenarmoede.be.

//

**In de verenigingen
staan mensen die
in armoede leven
centraal. Participatie
is ons uitgangspunt.**

OVER ARMOEDE

Armoede is een gebrek aan voldoende inkomen en middelen om te voorzien in basisbehoeften, wat een menswaardig leven onmogelijk maakt. In België zijn economische, sociale en culturele rechten sinds 1994 vastgelegd in Artikel 23 van de Belgische Grondwet. Het recht op een menswaardig leven wordt dagelijks geschonden. 18,6% leeft met een risico op armoede of sociale uitsluiting.^{1,2}

Armoede strekt zich uit over verschillende levensdomeinen: slechte huisvesting, gezondheidsproblemen, onzekere tewerkstelling, een gebrek aan sociale contacten ... Wie in armoede leeft, ondervindt uitsluiting op verschillende domeinen tegelijk.

Deze verschillende vormen van structurele uitsluiting werken op elkaar in en versterken elkaar. Zo kunnen mensen in armoede omwille van hun lage inkomen vaak geen kwaliteitsvolle woning huren. 42,5% van de mensen in armoede woont in een niet-kwaliteitsvolle woning.³ Door bijvoorbeeld de vochtproblemen in hun woning krijgen hun kinderen gezondheidsklachten, waardoor ze regelmatig afwezig zijn op school en schoolse achterstand oplopen. Mensen met een laag opleidingsniveau hebben meer kans om in armoede te belanden. 29% van de mensen met een laag opleidingsniveau heeft een risico op armoede en sociale uitsluiting. Dat is een groot verschil met mensen met een hoog opleidingsniveau, waar een armoederisico van 4,8% bestaat. 85,9% van de mensen met een risico op armoede en uitsluiting neemt niet deel aan sportieve, recreatieve of artistieke activiteiten. Je zal ze dus niet vinden in de jeugdbeweging, sportclub of academie. En zo gaat het maar door ... Deze verwevenheid vormt dus geen vangnet, eerder een net waar men in vastplakt.

“ *Omdat ik vaak onder tijdelijke contracten werk, kan ik nauwelijks iets opbouwen. Ik moet telkens van nul opnieuw beginnen en heb geen toekomstperspectief. Een eigen woning kopen is niet mogelijk, want zonder vast contract geven de banken geen lening. Maar ook huren wordt moeilijk, aangezien verhuurders loonfiches van de laatste 3 maanden vragen.*

¹ (Europa 2030 | armoedecijfers.be, z.d.)

² Het armoederisico (of monetaire armoede) is het percentage personen met een equivalent beschikbaar inkomen (na sociale transfers) dat lager is dan 60% van het nationaal mediaan huishoudinkomen.

³ (Huisvestingsdeprivatie | armoedecijfers.be, z.d.)

De voortdurende uitsluiting en het overleven hebben impact op de 'binnenkant' van mensen in armoede. Een armoedesituatie kan bijgevolg reële psychische gevolgen hebben. Mensen in armoede hebben een laag zelfbeeld en weinig vertrouwen in hun eigen vaardigheden en mogelijkheden. Ze voelen zich vaak niet (h)erkend en aanvaard als mens in de samenleving. Ze moeten zich wel vaak verantwoorden en veroordelen verdragen. Langdurige armoede en uitsluiting leiden vaak tot een groot wantrouwen tegenover de samenleving en concreet in beleidsmakers.

“ *Door mijn situatie bekeken mensen mij anders. Ik was niet mee met de nieuwe trends. Ik had niet alle schoolmateriaal dat nodig was. Alle redenen waren goed om me uit te sluiten. Het nergens bij horen, je altijd anders voelen. Dat was het ergste. Ik trok me steeds meer terug in mezelf, in mijn schulp.*

Het gevolg is dat mensen in armoede zich afkeren van de samenleving en (lokale) politiek. Ze denken dat hun stem in lokale verkiezingen niet belangrijk is. De strijd om uit armoede te geraken is zwaar. Als mensen weinig steun ervaren van lokale beleidsmakers en diensten zijn afkeren, onverschilligheid of onvrede concrete gevolgen. Reden genoeg voor beleidsmakers om duurzame armoedebestrijding ernstig te nemen en hoog op de politieke agenda te zetten, ook bij lokale verkiezingen.

Bekijk de armoedebaarometer van jouw gemeente.

EFFEN DE WEG NAAR DE STEMBUS

Lokale besturen spelen een cruciale rol in het toegankelijk maken van de stembus. Ze staan het dichtst bij de burger. De inwoners van een gemeente komen vanaf ze hun deur uitstappen – en zelfs daarvoor – in aanraking met beslissingen die in de gemeenteraad genomen zijn.

■ *Ik stap veel. Daarom vind ik het belangrijk dat de wegen goed begaanbaar zijn. Dat is hier niet zo. Ik twijfel om te gaan stemmen. Ik heb schrik dat er niets gaat veranderen.*

Lokale besturen hebben de touwtjes in handen om actie te ondernemen. Als democratische overheid vormt de stem van de bewoners in de gemeente de kern van het beleid dat gevoerd wordt. Er wordt dan ook veel belang gehecht aan de uitslag van de verkiezingen. Die wordt gezien als een doorsnede van de mening van de bewoners. Toch blijven heel wat mensen aan de zijlijn staan.

Een goed bestuur doet inspanningen om ook degenen die moeilijker naar de stembus raken, te betrekken. Stemmen is de kern van ons huidige democratisch systeem. Daar moet iedereen aan kunnen participeren. Een lokale overheid is daar ook verantwoordelijk voor.

Met deze leidraad wil het Netwerk tegen Armoede jullie, lokale besturen, ondersteunen. We identificeren de diverse drempels naar de stembus en reiken oplossingen aan die jij, als medewerker van een lokaal bestuur, kan uitvoeren. Kleine aanpassing, grote resultaten is ons motto.

Alle citaten die je in deze leidraad vindt, komen van ervaringsdeskundigen in armoede. Ze vertellen over hun drempels en bezorgdheden, over hun stem, hun belang en gevoelens bij de politiek. Soms positief, soms negatief, maar met een heel duidelijke boodschap: onze stem moet gehoord worden.

GEEF MEER INFO OVER DE UITNODIGINGSBRIEF

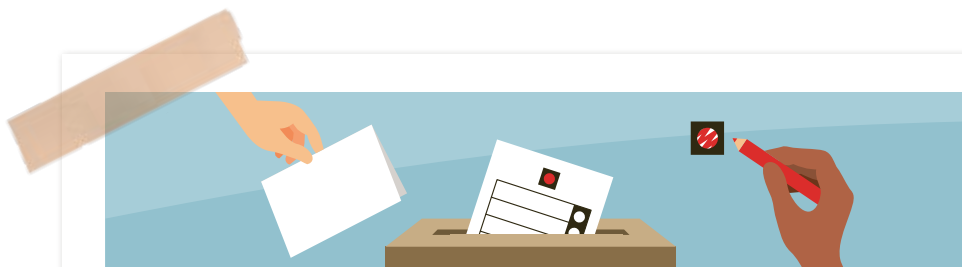
De uitnodigingsbrief is belangrijk. Het is een vereiste om te kunnen stemmen en geeft informatie waar en wanneer iemand mag stemmen. Het is daarom belangrijk dat deze informatie duidelijk wordt overgebracht.

De vorm van de uitnodigingsbrief ligt vast. Dat is jammer, want de brief kan duidelijker. Het Netwerk tegen Armoeding met haar lidvereniging De Zuidpoort aan de slag om een infografiek te maken die de uitnodigingsbrief vertaalt naar heldere, begrijpbare informatie. De infografiek is hier te vinden en vrij te gebruiken.

De uitnodigingsbrief is belangrijk. Het is een vereiste om te kunnen stemmen en geeft informatie waar en wanneer iemand mag stemmen.

VERKIEZINGEN 2024

Je krijgt een **uitnodiging** per post, 14 dagen voor de verkiezingen.

Daarin staat:

- 🏠 stemlokaal (= adres)
- 🕒 openingsuren stemlokaal
- 👤 hoe een volmacht geven

→ Brief verloren of niet ontvangen?

Haal een nieuwe brief bij de dienst Burgerzaken van je gemeente.

→ Wat als ik niet kan gaan?

Ziek, op reis, werken of studeren? Je kan iemand een **volmacht** geven. Die stemt in jouw plaats.

Je hebt een volmachtformulier nodig, haal dit bij dienst Burgerzaken.

→ Wie mag niet stemmen?

Geïnterneerden, mensen die (verlengd) minderjarig zijn.

HOE STEM IK?

Ga op zondag 13 oktober naar het stemlokaal.

Wat breng je mee? je identiteitskaart + je uitnodigingsbrief

Hoe stem ik? op computer of op papier

✓ GOED

lijststem
je stemt voor één partij

of

voorkeurstem
je stemt voor één of meer personen binnen één partij

of

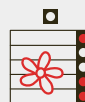
blanco
je vult niets in

✗ FOUT

stem niet op meerdere partijen
op één formulier

of

maak geen tekeningen of schraps niets

Je mag wél telkens voor een andere partij stemmen op de verschillende formulieren.

VERSPREID HELDERE INFORMATIE LANGS VERSCHILLENDE COMMUNICATIEKANALEN

“ *Wie wat mag doen, op welk niveau. Dát vind ik nu eens interessant. Het is toch belangrijk dat ik dat weet voordat ik ga stemmen?*”

Een brief gaat soms verloren, of wordt zelfs uit angst voor wat erin staat langs de kant geschoven. Het is daarom nuttig om heldere informatie over de verkiezingen ook langs andere kanalen te verspreiden. **Communiceer:**

- in welke periode de brief zal toekomen
- de praktische informatie om te gaan stemmen zoals de locaties, het meenemen van de identiteitskaart en de uitnodigingsbrief
- wat je moet doen als de uitnodigingsbrief verloren is gegaan
- wat je moet doen om een volmacht te geven
- wat je moet doen als niet-Belg om te mogen stemmen

Hoe meer kanalen, hoe beter. Denk aan zowel **online** als **offline** communicatie. De offline communicatie kan verspreid worden aan de hand van flyers en posters die aan armoedeorganisaties in gemeente zijn meegeven. Ook veelbezochte plaatsen zijn ideaal om laagdrempelige informatie te verspreiden, zoals in een bibliotheek of jeugdhuis. Fysieke infomomenten op plaatsen waar mensen in armoede zich thuis voelen, zoals armoedeorganisaties, zijn een waardevolle toevoeging.

Hoe schrijf je laagdrempelig?

Tips kan je vinden via www.wablieft.be

PRAKTIJKVOORBEELD

STAD HALLE SCHRIJFT NIET-BELGEN EN JONGEREN OP MAAT AAN

Gericht informeren. In Stad Halle weten ze dat dit de sleutel is tot goede communicatie. Daarom werkten ze twee initiatieven uit. Ze schreven een begeleidende brief in duidelijke taal naar niet-Belgen. Daarop stond informatie over hoe je je moet registeren als je wil gaan stemmen. Daarnaast ontvangen jongeren die voor het eerst gaan stemmen een hippe postkaart met basisinformatie. Tot slot verstuurde Stad Halle een heldere brochure met basisinformatie mee met het stedelijk infoblad.

Meer informatie via
www.halle.be/verkiezingen

ZORG VOOR GRATIS KINDEROPVANG OF KINDERANIMATIE IN DE BUURT VAN STEMBUREAUS

Mensen in armoede leven vaak geïsoleerd en hebben een klein sociaal netwerk. Het is niet makkelijk om kinderopvang te vinden voor de kinderen. Het is vooraf niet geweten hoe lang het stemmen zal duren. Er kunnen lange rijen zijn. Al die onzekerheden zijn factoren die mensen ervan weerhouden om te gaan stemmen, zeker nu het niet meer verplicht is. Zorg daarom voor gratis kinderopvang aan het stembureau of op plaatsen die voor mensen in armoede bekend, betrouwbaar en bereikbaar zijn. De gratis kinderaanimator kan er voor zorgen dat gezinnen met jonge kinderen met plezier komen stemmen. Het is een kwestie van twee vliegen in een klap: de kinderen hebben een leuk uitje en de ouders kunnen ondertussen hun stem uitbrengen.

Hoe zorg je voor opvang?

- 1 Ga op zoek naar partners binnen de gemeente. Dat kan de gezinsbond zijn, jeugdverenigingen, scholen of andere organisaties die ervaring hebben met werken met kinderen
 - Dit is een voorbeelduitnodiging die gestuurd kan worden naar de verenigingen.
- 2 Organiseer een opvangplek dicht bij of in het stemlokaal. Zorg ervoor dat er animatie aanwezig is, zoals een springkasteel, grime en spelletjes.
- 3 Communiceer over het aanbod via verschillende kanalen.

VLOT VERPLAATSEN NAAR EN IN HET STEMBUREAU

Een stembus bevindt zich best dicht bij huis. Houd er rekening mee dat mensen niet altijd even mobiel zijn. Niet enkel het stemlokaal moet toegankelijk zijn, maar ook de weg ernaartoe. Daarnaast is het een grote financiële drempel als mensen moeten betalen om aan de stembus te raken. Maar liefst 100.000 Vlaamse gezinnen wonen arm en auto-loos op het platteland.¹ Zij zitten met een groot vervoersprobleem. Ook personen die wel in de stad wonen, maar niet de middelen hebben om zich ver te verplaatsen, ervaren vervoersarmoede. Zorg ervoor dat het stemlokaal dichtbij is, toegankelijk en gratis te bereiken.

¹ De Boeck, 2023

PRAKTIJKVOORBEELD

IN OUD-HEVERLEE GAAN ZE MET DE WIND IN DE HAREN NAAR DE STEMBUS

In Oud-Heverlee zorgen ze ervoor dat iedereen de wind in de haren heeft. Zo heet het initiatief dat met riksja's een oplossing vindt voor mensen met een mobiliteitsprobleem. "Iedereen Wind in de Haren" is één van de oplossingen die de gemeente biedt om mobiliteitsproblemen tegen te gaan. Daarnaast hebben ze ook een pendelbus naar het stemlokaal en een mindermobielen centrale. De riksja's en de pendelbus zijn gratis. Ze zorgen ervoor dat ze één centraal telefoonnummer hebben waar iedereen – of je nu met de riksja, pendelbus of minder mobiele centrale wil – naar kan bellen.

Meer info:
www.shorturl.at/QmfN7

PRAKTIJKVOORBEELD

IN WICHELEN GAAN ZE NIET NAAR HET STEMLOKAAL, MAAR GAAT HET STEMLOKAAL NAAR HEN

In Wichelen moet je niet gek opkijken als je plots veel mensen het rusthuis ziet binnenstappen op 13 oktober. Ze hebben namelijk een stemlokaal in de polyvalente zaal van het rusthuis. Zo hoeven de bewoners zich niet te verplaatsen als ze gebruik willen maken van hun burgerrecht. En de mensen uit de straten errond? Die moeten niet ver stappen om hun stem uit te brengen. Ook zij kunnen terecht in het rusthuis.

Wichelen toont dat *out-of-je* standaard lokaal denken mag. Breng het stemlokaal dichterbij mensen toe en denk na over waar je mensen laat stemmen.

NIET WETEN IS NIET DOEN

DIGITAAL STEMMEN, DE DIGITALE KLOOF

“ Mocht het met de computer zijn, dan zou ik wel wat schrik hebben dat ik daar niet mee kan werken. Dat heb ik nog nooit gedaan”

Als er in jouw gemeente digitaal wordt gestemd, weet dan dat het voor heel wat onzekerheid zorgt. Veel mensen hebben een klein of beperkt digitaal zelfvertrouwen. Soms voelen ze zich zelfs zo onzeker, dat ze niet zullen gaan stemmen. Ook mensen in armoede ondervinden vaak een digitale kloof. Ze hebben een verminderde toegang tot technologie, waardoor ze minder vertrouwd zijn met de digitale wereld en technologieën. Om mensen vertrouwd te maken met het digitale stemmen, kan je verschillende zaken ondernemen in de gemeente.

Toon hoe het stemmen gaat

Voorzie informatie over het digitale stemmen. Maak een filmpje van het digitale stemmen in jouw gemeente, zo is de context meteen duidelijk. Ga ook offline, en zorg voor informatie op papier. Ga met de informatie langs bij verschillende sociale organisaties. Zij hebben vaak een beter contact met de meer kwetsbare inwoners van de gemeente en weten hoe ze informatie op maat moeten maken en overbrengen.

De vlaamse overheid maakte al een filmpje en poster over hoe je stemt

Oefening baart kunst: voorzie een testcomputer op laagdrempelige plaatsen

De gemeente kan oefenkansen bieden op een vertrouwde plek. Zet een testcomputer in een armoedevereniging of op een andere laagdrempelige plaats, zoals in de bibliotheek, bij de sociale kruidenier of Kringwinkel. Maak duidelijk dat dit een oefenkans is, door er een bordje bij te zetten en het personeel te informeren over de werking. Je kan ook vrijwilligers op gerichte momenten voorzien die mensen begeleiden bij de oefenkans.

Hoe zorg je voor een oefenkans?

- 1** Bekijk welke locaties goed zijn om een oefencomputer te zetten. Dit zijn locaties die toegankelijk en laagdrempelig zijn.
- 2** Neem contact op met de IT-dienst. Zij kunnen de computer installeren.
- 3** Vraag een demo-USB-stick aan. Normaal heeft elke gemeente er al één gekregen van de Vlaamse overheid. Extra's worden aangevraagd bij de softwareleverancier.
- 4** Communiceer de mogelijkheid om te oefenen op de computers.

Bekijk welke locaties goed zijn om een oefencomputer te zetten. Dit zijn locaties die toegankelijk en laagdrempelig zijn.

PRAKTIJKVOORBEELD

VAN VRAAG NAAR QUIZ EN MOBIEL OEFENMOMENT

Stad Halle wist wat er zich te doen stond toen ze beslisten om met digitale stemcomputers te werken. Ze deden een bevraging bij verschillende sociale organisaties, waaronder Open Armen, een vereniging waar mensen in armoede het woord nemen. Daar staken ze de koppen bij elkaar. Hoe konden ze ervoor zorgen dat mensen niet afgeschrikt zijn door de digitale stemcomputer?

Al snel kwam er een antwoord naar boven. Oefenen in een vertrouwde omgeving zou helpen. Zo werden de 'mobiele oefenmomenten' geboren, want naast een oefenstemcomputer in het stadhuis is er ook eentje die rondtrekt. Het mobiel oefenmoment komt niet alleen, maar hangt samen met een quiz over de verkiezingen. De nood naar heldere basisinformatie kwam naar voren uit de bevraging bij sociale partners.

De quiz is gecheckt bij 1 van de lidorganisaties van het Netwerk tegen Armoede: de vereniging Open Armen. Via een testmoment kwam er heel wat nuttige feedback van de diverse doelgroep die de armoedevereniging bezoekt. Op die manier creëerden ze een quiz die aan alle vragen beantwoordt. Ondertussen staan er 24 quiz- en oefensessies op de planning.

[Bekijk de quiz](#)

IK WEET ER NIET GENOEG VAN OM TE GAAN STEMMEN

“ *Dat die partijen één partij vormen bij ons, wist ik niet. Het is goed om dat eens te zien staan.*”

Soms is het moeilijk om het bos door de bomen te zien. Het lokale niveau is tegelijkertijd zo dichtbij en zo veraf. De traditionele partijen komen vaak in de media. Dat is niet het geval bij lokale partijen. Daarbovenop hebben ze soms andere namen dan de Vlaamse en federale politieke partijen, zijn er coalities en verschillende standpunten. Dat kan verwarrend zijn.

Alle standpunten op een rij

Een helder overzicht hebben van de partijen die opkomen in je gemeente is een grote hulp voor mensen die het bos door de bomen niet meer zien. Dat kan zowel online als op papier. Kies welke informatie je opneemt. Let wel op, als er inhoudelijk vergeleken wordt, is het handig om aan de partij zelf de vraag te stellen in plaats van het antwoord te zoeken in hun verkiezingsprogramma. Zo vermijd je discussies achteraf. Geef een duidelijk kader waarin elke partij evenveel ruimte krijgt om de vragen te beantwoorden.

Een helder overzicht hebben van de partijen die opkomen in je gemeente is een grote hulp voor mensen die het bos door de bomen niet meer zien.

PRAKTIJKVOORBEELD

DE VERKIEZINGSKRANT IN HEEMSKERK

Een voorbeeld van over de grens is te vinden in de gemeente Heemskerk, Nederland. Daar werd een heuse Verkiezingskrant in het leven geroepen. Deze eenmalige editie bevatte heldere uitleg: hoe een gemeenteraad werkt, waarom het belangrijk is om te gaan stemmen én een overzicht van alle partijen. Per lijst verschenen er foto's van de mensen op de lijst die elk een pagina kregen om hun standpunten neer te pennen. Op de laatste pagina's werd alle praktische informatie op een rijtje gezet en werden enkele veelvoorkomende vragen beantwoord.

Bekijk de [Verkiezingskrant](#)

**WANTROUWEN
KAN JE NIET
IN 1-2-3
WEGNEMEN,
MAAR DIALOOG
HELPT**

WIE GOED LUISTERT, SPREEKT BETER

Wantrouwen kan je niet in 1-2-3 wegnemen. Mensen in armoede zijn al vaak in de steek gelaten door diensten en beleidsmakers. Hun behoeften en noden worden vaak niet serieus genomen of er wordt niets of te weinig gedaan met hun stem. Als tegenreactie keren ze hun rug naar de politiek.

Het wantrouwen kan veranderen door in dialoog te gaan met politici. Door de ontmoeting te organiseren worden dingen uitgeklaard. “De politiker” wordt mens.

De kleine ontmoeting: politieke verkiezingscafés

Verkiezingscafés met politici zijn een kwaliteitsvolle manier om dialoog te organiseren. Het zorgt voor 1-op-1 gesprekken, wat conversatie bevordert. Het geeft ruimte om dieper te gaan, te luisteren naar elkaar.

Hoe organiseer je politieke verkiezingscafés?

- 1 Zoek een (sociale) partner. Een ontmoetingsplek is de ideale plek om verkiezingscafé te organiseren. Een bibliotheek, sociale organisatie, inloophuis of gewoon een bekend zaaltje vormen een goede setting.
- 2 Schrijf alle partijen aan. Kader het initiatief dat je wil nemen. Nodig ze even voor de start van het verkiezingscafé uit.
- 3 Zorg voor handvaten om het gesprek aan te gaan. Enkele tips:
 - a Laat elke politicus zichzelf even voorstellen aan het begin.
 - b Maak kaartjes met enkele voorbeeldvragen op.
 - c Communiceer goed de tijd die iedereen heeft voor één gesprek. Laat luid en duidelijk een geluid klinken om aan te duiden dat de tijd voorbij is.
 - d Zorg ervoor dat er voldoende mensen in de zaal rondlopen die het verschuiven van het ene gesprek naar de andere in goede banen kunnen leiden.
- 4 Communiceer op alle kanalen over het verkiezingscafé.

Een verkiezingscafé kan ook een speeddate worden. Dan is de tijd een belangrijke factor en schuift iedereen door van de ene politicus naar de andere.

Een politiek debat

Een lokaal en laagdrempelig politiek debat geeft in een korte tijd veel informatie over de lokale partijen. Wie zijn ze, welke namen en gezichten komen lokaal op, wat zijn hun standpunten en hoe verhouden ze zich tegenover elkaar? In een grotere zaal kan je een grotere groep mensen bereiken in 1 keer dan tijdens speeddates of in een verkiezingscafé.

Een goed debat heeft een kader dat op voorhand is bepaald. Denk na over hoe het debat gestructureerd wordt.

- Hoe bepaal je op voorhand je vragen?
- Hoe antwoorden politici op de vragen?
 - Dat kan bijvoorbeeld met rode en groene bordjes die ze opsteken als ze het wel of niet eens zijn met een stelling. Een ander voorbeeld is dat ze elk 1 minuut krijgen om te antwoorden, en daarna vrij reageren op elkaar.
- Wie modereert?
- Is er tijdens het debat ruimte voor vragen van het publiek? Zo ja: hoe?
 - Dat kan bijvoorbeeld door na elke vraag enkele minuten te voorzien voor reacties, maar ook door het opsteken van envelopjes met een zelfgeschreven vraag in. De moderators houden dat dan in het oog en stellen de vragen aan politici. Zorg ervoor dat het publiek ook na het antwoord van de politicus kan reageren.

Om mensen in armoede te bereiken, stem je het debat op hen af. Pols welke vragen ze hebben en zorg dat de thema's in hun leefwereld liggen. Laat het doorgaan bij een organisatie of vereniging die als doelgroep mensen in armoede heeft.

Er zijn debatten in allerlei vormen en maten. Van serieus en strak tot speels en los. Het is aan jou om samen met de partnerorganisaties te bepalen in welke richting je wil. **Inspiratie** kan je halen van Debattle.be "missie #3: Bereid je voor op het debattleweekend". Daar staan tal van voorbeelden én praktische informatie opgesomd over het organiseren van een debat.

STEMMEN ALS SOCIAAL GEBEUREN

IEDEREEN IN DE RIJ, ALLE OGEN OP MIJ

Gaan stemmen is een sociale gebeurtenis. Zeker wanneer er een rij staat, heeft iedereen je gezien. Dat kan een duwtje in de rug zijn: het is fijn om samen te gaan stemmen en achteraf wat bij te praten. Maar voor anderen is het juist een drempel. Ze willen niet graag gezien worden, vinden dat ze er slordig bij lopen of hebben geen zin in confrontaties met mensen die ze kennen. Soms zijn er al (langlopende) burenruzies over vuilnis, burenlawaai, roddels over gezinnen in armoede ... dan zal er zeker vermijdingsgedrag zijn. Een onbekende plek vergroot deze drempel. Een nieuwe plaats kan zorgen voor onzekerheid en spanning. De weg er naartoe, de faciliteiten die er zijn of de dresscode. Zorg er daarom voor dat het stemlokaal op een bekende plek is die toegankelijk is voor iedereen.

Een nieuwe plaats kan zorgen voor onzekerheid en spanning. De weg er naartoe, de faciliteiten die er zijn of de dresscode.

SAMEN STEMMEN

Samen stemmen met een groep of vriend(in) die je graag hebt, helpt om mensen net dat zetje naar de stembus te geven.

“ Ik ga met een vriendin stemmen, denk ik. Het is mijn eerste keer dat ik alleen moet gaan stemmen, na mijn scheiding. Dat vind ik toch spannend.”

Het is dan ook een goed idee om dat te faciliteren. Sommige organisaties spreken af met hun groep om samen te gaan, andere komen achteraf samen.

**Samen stemmen met
een groep of vriend(in)
die je graag hebt, helpt om
mensen net dat zetje naar
de stembus te geven.**

WANTROUWEN EN WEERSTAND

Mensen in armoede zijn vaak teleurgesteld in de politiek. Ze hebben het gevoel dat politici weinig rekening houden met hun noden en dat politieke besluiten hun leven moeilijker maken. Wanneer beloftes niet worden ingelost, komt dat dubbel zo hard aan. Daarom sluiten sommige mensen zich af van de politiek. Ze wantrouwen de politiek en zien niet hoe die verbetering kan brengen in hun leven.

“ *Ik heb al twee keer mijn stem laten horen. Eén keer met een petitie, maar ze wilden niets veranderen. Een andere keer met een aangetekende zending. Daar heb ik toen wel reactie op gehad, maar er is niets veranderd aan het verkeer in mijn straat. Ik geloofde altijd in de politiek, maar nu doet het me toch twijfelen.*”

Toon wat het lokale niveau kan betekenen. Het kan soms abstract lijken, maar vanaf je de deur uitgaat – of soms zelfs daarvoor – krijg je te maken met politieke beslissingen. Enkel lijkt dat niet altijd zo. Aan de hand van gerichte communicatie kun je duidelijk maken dat de lokale politiek wel relevant is en wel veel kan betekenen. Geef voorbeelden van voorbije realisaties die ook voor hen relevant zijn en maak duidelijk over welke domeinen het lokale bestuur bevoegd is.

Een campagne starten doe je best pas enkele weken voor de verkiezingen¹. Dan is de impact het grootst.

¹ Green & Gerber, 2015

MIDDENVELDORGANISATIES, DE SLAPENDE REUZEN VAN DE DEMOCRATIE

Middenveldorganisaties zijn de slapende reuzen van de democratie.¹ Dat is toch zo als je kijkt naar het effect dat ze hebben op verkiezingsmobilisatie.² De kans om te gaan stemmen neemt met maar liefst 11% toe bij elk kiezersmobilisatiecontact.³ Ze vormen een brug tussen de politiek en de burgers.

Lokale besturen staan er met andere woorden niet alleen voor. Ondersteun de middenveldorganisaties in de gemeente en ga samen met hen aan de slag om zo veel mogelijk kiezers te mobiliseren. Spreek hen dus aan als lokaal bestuur om mee te mobiliseren en sensibiliseren over de lokale verkiezingen.

Enkele voorstellen:

- Begin met een gesprek. Door de vraag te stellen waar ze nood aan hebben, kun je al veel informatie krijgen. Zo weet je meteen dat je inspanningen tegemoetkomen aan waar de doelgroep nood aan heeft.
- Kijk samen naar de communicatie en stel de vragen: Is dit laagdrempelig? Is dit voldoende informatie? Beantwoord dit de vragen die er leven?
- Organiseer samen contactmomenten tussen de doelgroep en de politiek, zoals een debat, speeddates of verkiezingscafés.
- Ondersteun de organisaties met middelen om initiatieven rond de lokale verkiezingen uit te voeren.

“ Ik heb echt het gevoel dat ze luisteren naar ons. Soms komen politici langs in onze vereniging. Er zijn toch al dingen veranderd. Ik ga zeker stemmen.”

¹ Rongitsch, 2008 als geciteerd in LeRoux en Krawczyk, 2014, p. 273

² LeRoux et al., 2022; LeRoux & Krawczyk, 2014

³ LeRoux & Krawczyk, 2014

COMMUNICATIE IS KEY

Onderzoek wijst uit dat overheidscommunicatie meer mobiliseert dan communicatie van partijen. Door de dubbele rol die partijen hebben – overtuigen om te gaan stemmen en om te stemmen op de partij – is het effect kleiner. Onderschat de rol van de gemeente daarom niet. Doorheen deze leidraad is er telkens gehamerd op communicatie. Het zou jammer zijn als die goede initiatieven niet gekend zijn. Hou de informatie helder. Gebruik eenvoudige taal en vermijd moeilijke woorden.

De manier waarop je communiceert, is bepalend voor het succes van de communicatie. Er zijn enkele tips om mensen te enthousiasmeren voor de verkiezingen¹.

Toon de groep

Wanneer je iemand wil overtuigen van bepaald gedrag, focus dan op de positieve actie. Mensen zijn geneigd om de groep te volgen. Niemand wil achterblijven en niet kunnen meepraten. We zijn sociale dieren, en dat tonen we ook in onze keuzes.

Focus daarom in de communicatie op wie wél gaat stemmen, in plaats van op wie niet gaat stemmen. Boodschappen als “Veel mensen gaan niet stemmen. Jouw stem is daarom nog belangrijker”, zullen het tegenovergestelde bereiken van wat jij wil. Het is beter om te tonen wat je wil, zoals hoeveel mensen gaan stemmen of werken met ‘ambassadeurs’ die uitleggen waarom zij gaan stemmen.

Ga voor ambassadeurs die zich tussen de mensen bevinden. De bakker, kassamedewerker, pendelaar, vrijwilliger ... Herkenbaarheid is hier de sleutel. Ook mensen die eerst twijfelden om te gaan stemmen, kunnen zeer goede ambassadeurs zijn.

¹ Bosch, 2019, Zuidgeest, z.d.

PRAKTIJKVOORBEELD

AMBASSADEURS IN RIDDERKERK

In de gemeente Ridderkerk in Nederland willen ze duidelijk maken dat de verkiezingen voor iedereen in Ridderkerk zijn. Dat doen ze aan de hand van filmpjes met ambassadeurs. Matthijs, Samir en Chiela laten zich horen. Ze leggen in een filmpje van maximaal 30 seconden uit waarom ze gaan stemmen.

Bekijk de video

[www.facebook.com/gemeenteridderkerk/
videos/3224928924450496](https://www.facebook.com/gemeenteridderkerk/videos/3224928924450496)

Laat de keuze aan hen

Verplichten heeft geen zin. Het is niet verplicht om te gaan stemmen en ook de communicatie moet geen verplichtend karakter hebben. Dat werkt averechts. Het is beter om mensen attent te maken op hun keuzevrijheid. Leuzes zoals “Gaan stemmen? Jouw keuze!” zullen beter werken dan “Ga stemmen!”.

Vorm mee de identiteit

Stemmen is een activiteit, maar het kan ook een identiteit zijn. Wanneer je focust op het laatste, is de opkomst hoger. Door te zeggen “Ben jij een stemmer?” in plaats van “Ga jij stemmen?”, zouden meer mensen gaan stemmen. Dat blijkt toch uit het onderzoek van Bryan, Walton, Rogers & Dweck (2011). Let wel op: door een identiteit te vormen, kan er een wij-zij groep ontstaan. Je wil vermijden dat mensen zich gaan identificeren met een niet-stemmer. Dan creëer je net het omgekeerde, en dat is moeilijker te veranderen.

VRAAG HET AAN

Uit onderzoek¹ blijkt dat gevraagd worden om te gaan stemmen, een bepalende factor kan zijn om mensen aan te zetten om te gaan stemmen. De vraag stellen is genoeg om het stemlokaal een stap dichterbij te brengen.

Schuw daarom niet de vraag. Het toont dat je – als gemeente, bestuur, dienst of persoon – waarde hecht aan iemands stem.

¹ Schlozman, Brady, & Verba, 2018

M

2024

EXIT
TIME

e Navy, Army and
that Reserve, you will
in the age of forty-five y

reby warned that as a member of the
; liabilities -- A

ment
Reserv

called out for you
J K

10 be th

R

18

Z

26

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

...ing
...ing
...ing

F	G	H
6	7	8
	O	P
	15	16
V	W	X
22	23	24

726365

COMMUNICATIE MET HET GEMEENTEBESTUUR

Het is belangrijk het college van burgemeester en schepenen en de gemeenteraad mee te hebben in de initiatieven die je wil uitwerken. De drie volgende punten helpen om de politici te overtuigen van je project.

1 IDENTIFICEER DE DREMPELS IN DE GEMEENTE

Identificeer de drempels naar de stembus die er in jouw gemeente zijn. Overloop van A tot Z het proces dat iemand aflegt voor die aan het stemlokaal staat. Doe dit voor verschillende mensen in de gemeente. Als hulp kun je enkele fictieve personen uitwerken. Hoe gaan zij gaan stemmen? Wat zijn mogelijke drempels? Maak de drempels concreet voor jouw gemeente.

2 BOUW EEN DRAAGVLAK

Ga in dialoog met sociale organisaties binnen de gemeente. Door samen na te denken en te plannen, bouw je aan een gedragen initiatief. Het zorgt ervoor dat het idee concreet wordt, én direct inspeelt op de noden van mensen in armoede. Daarnaast kan het gemeentebestuur overtuigd worden door te tonen hoeveel mensen achter je project staan en hoeveel mensen je ermee kan bereiken.

3 PLAN DE OPLOSSING

Een concreet plan is sneller goedgekeurd dan een abstract. Schrijf daarom alles uit. Bereken de geschatte kosten, maar ook de impact. Schrijf op welke personen er nodig zijn, hoeveel inspanningen en tijd het vraagt. Een voorbeeld van hoe andere gemeentes doen, kan ook helpen om de argumenten kracht bij te zetten.

**WE LEREN
GRAAG BIJ.
HOE HEB JE
GEBRUIK
GEMAAKT VAN
DE LEIDRAAD?**

WAS DEZE LEIDRAAD NUTTIG?

We leren graag bij. Was deze leidraad nuttig? Scan de QR-code en beantwoord onderstaande vragen. Op die manier kunnen we in 2030 nog meer drempels verlagen. Bedankt!

Wat vond je van de leidraad?

Zeer slecht

Zeer goed

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Hoe heb je gebruik gemaakt van de leidraad?

.....

.....

.....

.....

Wil je nog iets kwijt?

.....

.....

.....

.....

BRONNEN

Belgische Grondwet. (1831/2023). Artikel 23. Geraadpleegd van https://www.senate.be/doc/const_nl.html

Bosch, J. T. (2019, 3 juli). *Behavior Design: 5 technieken om mensen naar de stembus te krijgen*. Debatrix® Vergroot Je Overtuigingskracht! <https://www.debatrix.com/nl/2019/03/behavior-design-om-mensen-naar-de-stembus-te-krijgen-en-wat-jij-er-zelf-aan-hebt/>

Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond SES: *A resource model of political participation*. *American Political Science Review*, 89(2), 271–294. <https://doi.org/10.2307/2082425>

Bryan, C. J., Walton, G. M., Rogers, T., & Dweck, C. S. (2011). Motivating voter turnout by invoking the self. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 108(31), 12653–12656. <https://doi.org/10.1073/pnas.1103343108>

De Boeck, A. (2023, november 29). 100.000 Vlaamse gezinnen wonen arm en autoloos op het platteland: ‘Ze zitten letterlijk opgesloten in hun dorp’. *De Morgen*. <https://www.demorgen.be/nieuws/100-000-vlaamse-gezinnen-wonen-arm-en-auteloos-op-het-platteland-ze-zitten-letterlijk-opgesloten-in-hun-dorp~b4735d95/>

De opkomstplicht afschaffen is een historische vergissing. (2021, juni 15). *De Standaard*. www.standaard.be/cnt/dmf20210614_98041095

Europa 2030 | armoedecijfers.be. (z.d.). <https://www.armoedecijfers.be/topic/europa-2030>

Green, D. P., & Gerber, A. S. (2015). *Get out the vote: How to increase voter turnout*. Brookings Institution Press.

Hajnal, Z. L., Lewis, P. G. (2003). Municipal Institutions and Voter Turnout in Local Elections. *Urban Affairs Review*, 38(5), 645–668. <https://doi.org/10.1177/1078087403038005002>

Huisvestingsdeprivatie | [armoedecijfers.be](https://www.armoedecijfers.be). (z.d.).
<https://www.armoedecijfers.be/topic/huisvestingsdeprivatie>

Jonkers, E. (2023). Ieders Stem Telt. *Een kwalitatief vignetten onderzoek naar kiezersmobilisatie bij bezoekers van Antwerpse SAAMO buurtwerkingen* [Masterproef, Universiteit Antwerpen]. Sociaal.Net.
https://sociaal.net/wp-content/uploads/2023/10/Masterproef_EefJonkers.pdf

LeRoux, K., & Krawczyk, K. (2014). Can nonprofit organizations increase voter turnout? Findings from an agency-based voter mobilization experiment. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(2), 272–292. <https://doi.org/10.1177/0899764012459909>

LeRoux, K., Langer, J., & Plotner, S. (2022). Nonprofit messaging and the 2020 election: Findings from a nonpartisan Get-Out-The-Vote (GOTV) field experiment. *Nonprofit Policy Forum*, 14 (2), 157-183.
<https://doi.org/10.1515/npf-2021-0062>

Schlozman, K., Brady, H. & Verba, S. (2018). The Roots of Citizen Participation: The Civic Voluntarism Model. In *Unequal and Unrepresented: Political Inequality and the People's Voice in the New Gilded Age* (pp. 50-80). Princeton: Princeton University Press.
<https://doi.org/10.23943/9781400890361-005>

Vollaard, H., de Blok, L., den Ridder, J., & Jansen, G. (2022). De lokale niet-stemmer: Een analyse van de lage opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Rijksoverheid.
<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-3f8450319bfd0afa2ff3b2606559412c1aad0051/pdf>

Zuidgeest, T. (z.d.). *De 5 meest gemaakte fouten in gedragsbeïnvloeding*. Unravel Neuromarketing Research.
<https://www.unravelresearch.com/webinars/de-5-meest-gemaakte-fouten-in-gedragsbeïnvloeding>

COLOFON

Contactpersonen

Eva Van de Putte, projectverantwoordelijke “Leve de democratie, mensen in armoede stemmen mee!”
eva.vandeputte@netwerktegenarmoede.be

Kevin De Pelsmaker, vormingsverantwoordelijke
kevin.depelsmaker@netwerktegenarmoede.be

Eindverantwoordelijke

Heidi Degerickx, algemeen coördinator

Vlaams Netwerk tegen Armoede vzw
Vooruitgangstraat 323, bus 6, 1030 Brussel
www.netwerktegenarmoede.be
T: 02204 06 50

De leidraad werd mede mogelijk gemaakt door het Agentschap Binnenlands bestuur. Meer methodes om drempelverlagend te werken voor de verkiezingen, kan je vinden op www.stemdrempelvrij.be

Vormgeving

Trien Pauwels, www.trien.org

Illustratie

Debora Lauwers, www.alley.be

Verantwoordelijke uitgever

Vlaams Netwerk tegen Armoede vzw – Heidi Degerickx,
Vooruitgangstraat 323 bus 6, 1030 Brussel

De volledige publicatie is gratis te downloaden via www.netwerktegenarmoede.be. Daar kun je ook terecht voor meer info, standpunten, ons vormingsaanbod en dossiers. Deze inhoud is ontstaan uit de ervaringen van mensen in armoede uit onze 61 verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen. We bedanken ook de gemeentes die ons te woord stonden met hun ervaringen en praktijken. Als je suggesties, aanvullingen, goede praktijken of vragen voor ons hebt over dit thema of de info in deze publicatie, dan mag je steeds contact opnemen met info@netwerktegenarmoede.be.

www.netwerktegenarmoede.be/contact.

